

Voorwoord

Dit nummer van *Werkwinkel* is opgedragen aan prof. Andrzej Borowski, die dit jaar zijn 70^e verjaardag viert. Als hoogleraar aan de Jagiellonische Universiteit te Krakau, maar ook in zijn eerdere hoedanigheden als docent en onderzoeker heeft prof. Borowski veel betekend voor de Poolse Neerlandistiek. Vandaar dit bijzondere, aan hem opgedragen nummer.

Prof. Borowski is niet alleen een eminent neo-latinist en kenner van de Poolse literatuur, hij is tevens auteur van talrijke publicaties over de wederzijdse contacten tussen Polen en de Lage Landen. Deze studies hebben neerlandici zowel als polonisten de weg gewezen naar verder onderzoek.

Werkwinkel wil de 70^e verjaardag van prof. Borowski luister bijzetten met een nummer waarin speciaal voor deze gelegenheid geschreven bijdragen opgenomen zijn. In het voetspoor van het multidisciplinaire onderzoek van prof. Borowski heeft de redactie van dit nummer voornamelijk auteurs benaderd uit de verschillende vakgebieden waarop de jubilaris zelf actief is. Onder degene die bijdragen leveren aan dit nummer treft men daarom niet alleen Poolse neerlandici, maar ook onderzoekers uit Polen en het buitenland die zich richten op onderwerpen die prof. Borowski na aan het hart liggen.

Redactie en medewerkers van *Werkwinkel* wensen prof. Borowski nog vele vruchtbare jaren.

Jerzy Koch
Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań

Piotr Oczko
Jagiellonische Universiteit, Krakau

Professor Andrzej Borowski

Professor Andrzej Borowski
- *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*

STEFAN KIEDROŃ

University of Wrocław

Katedra Filologii Niderlandzkiej
Uniwersytet Wrocławski
ul. Kuźnicza 21-22
50-138 Wrocław, Poland

kiedron@uni.wroc.pl

Abstract: Professor Andrzej Borowski from the Jagiellonian University, whose 70th anniversary we celebrate this year, is a very well known scholar and literature historian, specialised in Old Polish Literature (Middle Ages, Renaissance and Baroque) – and with a background from Classical studies. A lesser known fact is that he also is a scholar active in the field of the Netherlandish (Dutch and Flemish) literature and culture: as author of numerous books and articles about (South) Netherlandish figures from the 16th and 17th century, as supervisor of numerous dissertations or habilitations in the field of the Netherlandish literature and as an inspiring personality in the field of the Netherlandish studies at Polish universities. He can indeed be seen as the *Spiritus Litterarum Neerlandicorum* in Poland.

Keywords: Andrzej Borowski; Low Countries; Netherlandic literature; Renaissance; Baroque; Erasmus; Justus Lipsius; Polish Netherlandistics; Adam Mickiewicz University; Jagiellonian University; University of Warsaw; University of Wrocław; John Paul II Catholic University Lublin; philology

1. Inleiding

Professor Andrzej Borowski, onze *Jubilaris*, is een eminent historicus van de vroegmoderne Poolse literatuur, tegelijk ook klassiek filoloog en comparatist. Hij is *professor ordinarius* aan de oudste Poolse universiteit, de Jagiellonische Universiteit in Kraków, was jarenlang (tot 2002) directeur van het Instituut voor Poolse Filologie en is sinds 1999 hoofd van de Leerstoel voor Poolse Literatuur van de Oud-Poolse Periode en de Verlichting aan deze universiteit (in de Poolse traditie betekent de 'Oud-Poolse periode' de tijd van de Middeleeuwen, de Renaissance en de Barok). Zijn onderzoeksveld is de geschiedenis van de Poolse literatuur in haar contacten met West-Europese culturen. Een speciale relatie ziet de literatuurhistoricus Andrzej Borowski daarbij in de contacten van de Poolse literatuur, en de Poolse cultuur, in de tijd van de grootste ontwikkeling van de Poolse staat in de 16^e eeuw (vanaf 1569, na de Unie van Lublin, als het Pools-Litouwse Gemeenebest, *Rzeczpospolita Obojga Narodów*) met de Nederlanden. Professor Borowski is daardoor ook in de neerlandistieke wereld bekend als een geleerde die de Pools-Nederlandse betrekkingen en hun rijkdom in deze periode onder de loep neemt. Eveneens heeft de *Poolse* neerlandistiek zeer veel aan hem te danken. Er is bijna geen neerlandistieke literaire activiteit waar hij niet aan deel nam of neemt. Daarom is deze tekst voor de jubilaris aan zijn 'Nederlandse activiteiten' gewijd. Want: Professor Borowski is als het ware, om het met een klassieke frase te verwoorden, de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*.

2. Wetenschappelijk onderzoek

Prof. Borowski houdt zich vanaf het begin van zijn academische carrière bezig met de geschiedenis van de Poolse literatuur van vroegere eeuwen: de poëzie van de Middeleeuwen, de Renaissance en de Barok, literaire comparatistiek, translatoologie, maar ook neolatinistiek en ideeëngeschiedenis.

Binnen zijn verschillende academische functies en in zijn talrijke publicaties heeft prof. Borowski een breed scala aan literair-historische aspecten van het verleden onderzocht. Hij was voorzitter van het Internationale Wetenschappelijke Comité Voor Poolse Studies en hij is momenteel vicevoorzitter van de Wetenschappelijke Raad van de prestigieuze Academie 'Artes Liberales' in Warschau. In 1999 heeft hij het wetenschappelijke tijdschrift *Terminus* gesticht dat aan de vroegmoderne cultuur in (Centraal) Europa is gewijd. Vanaf 2012 is prof. Borowski Vicepresident van de Polska Akademia Umiejętności in Kraków (PAU, de Poolse Academie van Kunsten en Wetenschappen), één van de twee Poolse academies van de wetenschappen (naast de PAN, de Poolse Academie van de

Wetenschappen met zetel in Warschau). Hij was *visiting professor* in o.a. Bochum, Dijon, Parijs en Zürich.

De publicaties van Andrzej Borowski tonen zijn veelzijdigheid. Hij is medeauteur van *Historia literatury polskiej w zarysie* [Schets van de geschiedenis van de Poolse literatuur, Warszawa 1978, later meerdere keren herdrukt]. In zijn monografie *Renesans* [Renaissance, Warszawa 1992, 2^e editie Kraków 2002] presenteert hij een Pools perspectief op dit tijdperk, hetgeen hij ook doet in zijn *Historia literatury polskiej i powszechnej. Starożytność – Oświecenie* [Geschiedenis van Poolse en algemene literatuur. Oudheid – Verlichting, Kraków 2002]. Prof. Borowski is eveneens medeauteur van *Humanizm. Historie pojęcia* [Humanisme. Geschiedenissen van het begrip, Warszawa 2009]. Van zijn veelzijdigheid getuigen ook andere teksten: bijvoorbeeld zijn voorwoord tot de Poolse uitgave van *Iconologia*, het fundamentele werk van Cesare Ripa (Kraków 1998, tweede uitgave Kraków 2004), het woord vooraf bij de tweetalige uitgave van de sonnetten van Francesco Petrarca (Kraków 1998) of de editie van de memoires van de Poolse magnaat en hetman Stanisław Żółkiewski onder de titel *Początek i progres wojny moskiewskiej* [Begin en voortgang van de Moskouse oorlog, Kraków 1998] over de Pools-Russische oorlog 1610-1612.

In zijn *Powrót Europy* [Terugkeer van Europa, Kraków 1999a] geeft Andrzej Borowski een zeer interessante presentatie van verschillende visies op het idee 'Europa' en 'Europees bewustzijn.' Reeds hier zien wij een neerlandicus aan het werk. Hij bespreekt in dit werk de Poolse bijdrage tot het idee 'Europa' en toont de samenhang met de Nederlandse ideeënwereld uit de vroegmoderne tijd. Een van de belangrijkste figuren uit de Poolse cultuur van die tijd was de in heel Europa gevierde *poeta laureatus* Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595-1640), auteur van de ode "Ad Amicos Belgos." Borowski onderstreept diens relatie met de zeventiende-eeuwse Nederlanden en de daaruit voortvloeiende 'europeanisering' van de Poolse cultuur. Hij beschrijft in zijn boek de 'Nederlandse lezerskring' van Sarbiewski en citeert de lof van geleerden en dichters uit de Lage Landen: Erycius Puteanus schrijft dat Sarbiewski "Romanus ore, natione Sarmata est," P.C. Hooft schrijft dat Sarbiewski "aan Horatius niet behoeft toe te geven" (Borowski 1999a: 205, 209).

Andrzej Borowski is ook actief op het gebied van wetenschappelijke vertalingen. Van zijn hand is de vertaling van Ernst Robert Curtius' *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter* in het Pools als *Literatura europejska i łacińskie Średniowiecze* (Kraków 1997). Hij vertaalde eveneens – uit het Nederlands! – het werk van Simon Philip de Vries, *Joodse riten en symbolen* – als *Obrzędy i symbole Żydów* (Kraków 1999, opnieuw uitgegeven in 2000).

Van andere publicaties van Andrzej Borowski moet zeker het door hem geëditeerde lexicon over het sarmatisme genoemd worden: *Słownik Sarmatyzmu*.

Idee, pojęcia, symbole [Lexicon van het Sarmatisme. Ideeën, begrippen, symbolen, Kraków 2001; 'sarmatisme' is een term voor de Pools-Litouwse adel uit de 17^e en 18^e eeuw]. Samen met Jakub Niedźwiedź heeft Borowski de feestbundel voor zijn grote voorganger in de leerstoel Poolse literatuur, prof. Tadeusz Ulewicz, bij diens 90^e verjaardag uitgegeven (Kraków 2007). Hij heeft ook herhaaldelijk bijdragen geleverd aan wetenschappelijke tijdschriften – over de Renaissance en het humanisme van de jezuïeten (1993), over het proza van de 16^e eeuw (1993), over de secretaris aan het hof van de Poolse koning Sigismund I en latere bisschop Johannes Dantiscus (2010), over de psalm als elegie (2010) – tot en met Aleksander Brückner (1856-1939), de Poolse hoogleraar voor slavistiek aan de Humboldt-universiteit in Berlijn en de wijze waarop hij herinnerd wordt in Kraków (2010).

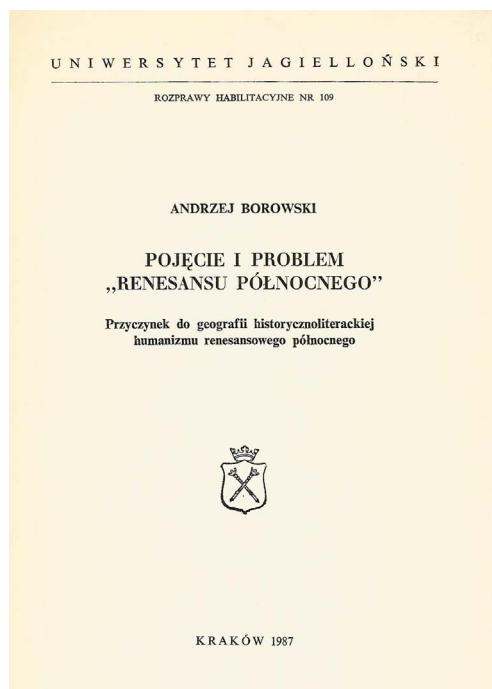
Andrzej Borowski stelt in zijn literair-historische onderzoek belangrijke vragen zoals "Wat hebben wij vandaag aan de Barok?" (dit is de titelvraag uit Borowskis artikel "Co nam dzisiaj po baroku?", zie Borowski 1995a), wat betekent culturele identiteit als onderwerp voor Poolse studies in het buitenland (2008) of naar het onderzoek van de Renaissance in het academische milieu in Kraków (2009). In deze laatste context vermeldt hij de contacten tussen literatuurhistorici (Tadeusz Ulewicz, Andrzej Borowski) en neolatinisten – zowel in Polen (Jerzy Axer, Stefan Zabłocki, Krystyna Stawecka) als in het buitenland (Claude Backvis, Jozef IJsewijn).

3. Neerlandicus

Met de namen van Claude Backvis en Jozef IJsewijn zijn wij gekomen tot Andrzej Borowskis activiteiten als neerlandicus. Hijzelf zegt weliswaar altijd dat hij *geen* neerlandicus is – en formeel is dat ook waar maar Prof. Borowski heeft zo veel gedaan voor de neerlandistiek in het algemeen *en* voor de Poolse neerlandistiek in het bijzonder dat men gerust kan stellen: Andrzej Borowski *is* neerlandicus.

Reeds in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw was hij actief op het gebied van de Nederlandse literatuurstudie van de vroegmoderne tijd. Hij legde toen contacten met de boven genoemde eminente Belgische literatuurhistoricus van de Poolse literatuur uit de 16^e en 17^e eeuw, Claude Backvis (1910-1998) en was (eind jaren 70 en begin jaren 80) docent Poolse taal aan de universiteiten van Leuven en Gent. Deze periode lijkt een cruciaal moment te zijn voor de *neerlandicus* Andrzej Borowski.

Zijn eerste bijdrage aan de Pools-Laaglandse literaire betrekkingen verscheen precies 45 jaar geleden en droeg de titel "W sprawie powiązań literackich polsko-niderlandzkich w XVI-XVII w. O tragedii 'Divus Stanislaus' Mikołaja

Afb. 1. Andrzej Borowski, *Pojęcie i problem „Renesansu północnego”*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1987, titelpagina.

Vernulaeusa i jej związku z ‘Historią’ Marcina Kromera” [Over de Pools-Nederlandse literaire banden in de 16^e-17^e eeuw. Over de tragedie ‘Divus Stanislaus’ van Nicolaus Vernulaeus en haar relaties met ‘Historia’ van Marcin Kromer, Borowski 1970: 83-100]. Reeds hier zien wij de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum* aan het werk...

Later volgden publicaties over de betrekkingen tussen Polen en de Nederlanden – en deze bepaalden mede de Poolse denkwijze over de Pools-Nederlandse relaties. Hiertoe behoort een bijdrage uit 1975 getiteld “Bohater wypędzony. Z motywów baroku polsko-holenderskiego” [De verdreven held. Uit de motieven van de Pools-Hollandse Barok, Borowski 1975: 19-132; ‘Hollands’ staat hier voor ‘Nederlands’], alsmede het hoofdstuk over “Polska a Niderlandy. Związki i analogie kulturalne i literackie w dobie humanizmu, renesansu oraz baroku” [Polen en de Nederlanden. Literaire en culturele betrekkingen in de tijd van het Humanisme, de Renaissance en de Barok] in het boek van Teresa Michałowska en Jan Ślaski, *Literatura staropolska w kontekście europejskim* [Oud-Poolse literatuur in Europese context, Borowski 1977: 233-252] of “Holendersko-polskie związki literackie” [Hollands-Poolse literaire connecties, Borowski 1984: 359-360; ook hier staat ‘Hollands’ voor ‘Nederlands’].

Een belangrijk thema in de door Borowski bestudeerde Pools-Nederlandse literaire en culturele contacten is de *Noordelijke Renaissance*. Dat begrip, dat hij duidelijk met de Nederlanden associeerde, heeft hij gedetailleerd geanalyseerd in o.a. zijn habilitatie *Pojęcie i problem "Renesansu północnego." Przyczynek do geografii historycznoliterackiej humanizmu renesansowego północnego* [Begrip en probleem van de "Noordelijke Renaissance." Bijdrage tot de literair-historische geografie van het noordelijke Renaissance humanisme; Kraków 1987]. Deze thematiek bleef hij ook later trouw, zo in zijn bijdrage "Związki kulturalno-literackie między Polską a Niderlandami w XVI-XVII w. a formowanie się nowożytnej europejskiej kultury literackiej" [Cultureel-literaire betrekkingen tussen Polen en de Nederlanden in de 16^e-17^e eeuw en het vormen van de moderne Europese literaire cultuur, Borowski 1995b: 25-36] en in zijn tekst in de catalogus van Alicja Mitka en Małgorzata Orzeł bij de tentoonstelling "www.literaturaniderlandzka.pl" uit 2003: "Polska i Niderlandy w Europie – pierwsze stulecia współobecności w Europie i początki wzajemnych powiązań kulturalno-literackich" [Polen en de Nederlanden in Europa – de eerste eeuwen van de medeaanwezigheid in Europa en het begin van de wederzijdse cultureel-literaire betrekkingen, Borowski 2003a: 8-14].

Over de Pools-Laaglandse betrekkingen heeft Andrzej Borowski niet alleen in Polen gepubliceerd. Reeds in de jaren 80 verschenen in België zijn teksten over de contacten tussen Polen en de Zuidelijke Nederlanden: "Les relations culturelles et littéraires entre la Pologne et les Pays-Bas Meridionaux à l'époque de la Renaissance" (Borowski 1982: 7-19) en "Jan Kochanowski en de Gouden Eeuw van Vlaanderen" (Borowski 1985: 97-103). In de titels van deze bijdragen worden de *Zuidelijke Nederlanden* en *Vlaanderen* genoemd. Deze historische gebieden zijn het namelijk die Andrzej Borowski onderzoekt – de 'Pools-Hollandse Barok' van tien jaar eerder wordt nu gerectificeerd en de zuidelijke, Vlaamse, Brabantse – of zelfs *Belgische* – connecties worden duidelijk naar voren gebracht. Ja, Belgische – want zo formuleert Borowski het onderzoeksgebied dat hij eerder heeft bestudeerd, nu: "De 'gouden eeuw' en de Pools-Belgische betrekkingen" (Borowski 1988: 29-46); "Literarische und kulturelle Kontakte zwischen den Niederlanden und Polen in der Zeit der Renaissance (16.-17. Jahrhundert)" (Borowski 1995c: 74-81) – en het zijn deze relaties die hem ook in de 21^e eeuw nog steeds bezig houden, hetgeen bijvoorbeeld blijkt uit zijn bijdrage "*Cor Europae* – Brussels or Warsaw?" in de feestbundel voor de eminente Poolse geleerde Wojciech Skalmowski, hoogleraar aan het Instituut Oosterse en Slavische Studies van de KU Leuven, (Borowski 2003b: 161-163).

Een bijzondere plaats in de studies van Andrzej Borowski neemt de figuur van Justus Lipsius in, de grootste geleerde uit de Nederlanden ná Erasmus. Aan hem wijdt de Poolse neerlandicus een reeks van studies. Aan het begin van deze

Afb. 2 Professor Andrzej Borowski met Professor Jonathan I. Israel (Institute of Advanced Studies, Princeton) tijdens het Wrocław Seminar Early Modern Print Culture in Central Europe, Wrocław, 18 september 2013. Photo: Richard Śipek.

reeks staat nog in de jaren 70 van de vorige eeuw de bijdrage “Sarmackie epitafium Justusa Lipsjusza” [Het Sarmatische epitaaf van Justus Lipsius, Borowski 1972: 241-253]. Aan de analyse van de door Lipsius ontwikkelde theorie van de affecten, waaronder ook ‘hoop’ en ‘vrees’, is gewijd “O trwodze, rozpaczy i nadziei w *Trenach* Jana Kochanowskiego” [Over vrees, wanhoop en hoop in de *Threnos* van Jan Kochanowski, Borowski 1989: 166-176].

Naar aanleiding van de 450^e verjaardag van Justus Lipsius in 1997 mocht Andrzej Borowski de openingstekst schrijven in het door Gilbert Tournoy, Jeannine De Landtsheer en Jan Papy geredigeerde jubileumboek *Iustus Lipsius – Europae Lumen et Columen* (Borowski 1999b: 1-16). De bijdrage droeg de titel “Justus Lipsius and the Classical Tradition in Poland” – en toonde de drie elementen die Borowskis academisch onderzoek verbinden: het Poolse, het klassieke en het Nederlandse. En in zijn boek *Iter Polono-Belgo-Ollandicum. Cultural and Literary Relationships between the Commonwealth of Poland and the Netherlands in the 16th and the 17th Centuries* (Kraków 2007) heeft hij in het gedeelte “Iter Polono-Belgicum” een zeer lang hoofdstuk aan Lipsius gewijd: “Justus Lipsius and the 17th c. Humanities in Poland” (Borowski 2007: 108-139).

Toen in september 2013 in Wrocław een internationaal (Engelstalig) symposium over “Early Modern Print Culture in Central Europe” werd georganiseerd, was Andrzej Borowski daarbij de inleidende *keynote speaker*. De *chair of the Seminar* leidde hem in met de woorden: “We both, Prof. Borowski and I, do love the same man: Justus Lipsius – from the 16th century of course. And we had many occasions to discuss our love for Lipsius – in Wrocław and in Kraków, because Prof. Borowski, being author of numerous publications about this greatest mind after Erasmus, knows him very well.”

Het is overduidelijk: zijn interesse voor Justus Lipsius, zijn interesse voor de vroegmoderne Nederlandse literatuur *en* zijn interesse voor de vroegmoderne cultuur van de Lage Landen maken Andrzej Borowski tot een compleet neerlandicus.

4. *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*

Maar er is meer: Andrzej Borowski is niet alleen onderzoeker van de Nederlandse letteren. Hij is *ook* – dit moet met grote nadruk onderstreept worden – animator in de neerlandistieke wereld van Polen. Hij is als het ware – de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*.

De Poolse neerlandistiek is aan prof. Andrzej Borowski heel veel verschuldigd. Men kan zonder overdrijving zeggen dat hij in de afgelopen decennia mede aan de wieg heeft gestaan van de academische ontwikkeling van deze discipline en dat bijna iedere huidige hoogleraar of adjunct in deze Poolse neerlandistiek met een specialisatie op het gebied van de literatuurwetenschap – van Wrocław over Warschau, Poznań tot aan Lublin en Kraków – het een en ander aan hem te danken heeft. Hij was als recensent van ‘litteraire’ neerlandistieke proefschriften en habilitaties actief, werd door ministeriële commissies bij hoogleraarsprocedures als beoordelaar gevraagd – en is ook zelf als promotor van neerlandistieke dissertaties opgetreden.

Als voorbeeld zal hier de vakgroep Nederlands aan de Universiteit van Wrocław dienen. In Wrocław was prof. Borowski recensent van proefschriften van Bożena Czarnecka, Barbara Kalla, Stefan Kiedroń, Urszula Topolska, Jan Urbaniak... De lijst is lang en kan nog verder uitgebreid worden. Een van de voorlopig laatste proefschriften uit Wrocław die door hem in de lente 2014 gerecenseerd werd, was de dissertatie van Joanna Skubisz over “Nederlandse emblematische werken uit de zeventiende eeuw in de collecties van de Universiteitsbibliotheek Wrocław.”

Als promotor trad Andrzej Borowski op bij de neerlandistieke proefschriften van Piotr Oczko (Uniwersytet Jagielloński) en Marcin Polkowski (Uniwersytet

Warszawski). De eerste promoveerde in 2002 op zijn studie “Czyż był ktoś kiedyś tak jak ja nieszczęsny?” *Lucyfer* Joosta van den Vondel na tle historyczno-porównawczym” [‘Of ergens schepsel zoo rampzaligh zwerft als ick?’ *Lucifer* van Joost van den Vondel tegen de historisch-comparatistische achtergrond]. Ook hier, bij het meest barokke drama van Vondel, vinden wij de Lipsiaanse affecten terug – net zoals vroeger in Borowskis analyse van de poëzie van Jan Kochanowski ‘tussen vrees en hoop.’ In de slotmonoloog uit het vierde bedrijf ziet Lucifer zichzelf tussen “aen d’een zy flauwe hoop, aen d’andere grooter schrick” (vierde bedrijf, regel 1635) – voor Piotr Oczko werd dat het uitgangspunt van zijn uiteenzetting over Vondels treurspel. De tweede promovendus, toen verbonden aan de Universiteit Warschau, vandaag werkzaam aan de Katholieke Universiteit Johannes Paulus II Lublin, analyseerde in 2007 “Themes and Motifs of European Love Poetry in Sonnets from Pieter Corneliszoon Hooft’s *Emblemata Amatoria* (1611)” en schonk daarbij zijn aandacht niet zozeer aan het fenomeen ‘embleem’ zelf, maar aan de in deze bundel gepubliceerde Renaissance-sonnetten van Hooft. Naast interesse voor Lipsius, Vondel en Hooft toont Andrzej Borowski ook belangstelling voor de reeds enkele malen genoemde Erasmus: in 2012 trad hij op als promotor voor Jakub Koryl. Deze polonist van de Jagiellonische Universiteit kreeg voor zijn dissertatie “Erazmianizm w polskiej kulturze literackiej XVI wieku” [Het Erasmianisme in de Poolse literaire cultuur van de 16^e eeuw] de prestigieuze wetenschappelijke Prijs van de Poolse Premier.

Ook bij habilitaties op het gebied van de Nederlandse literatuur trad Andrzej Borowski als recensent op. Neerlandistieke habilitaties komen zelden voor in de Poolse academische wereld: het Nederlands wordt immers op Poolse scholen niet onderwezen waardoor neerlandistische studies die zich van dissertaties tot habilitaties ontwikkelen inderdaad een zeldzaamheid zijn. Maar wanneer men de Poolse neerlandistiek vergelijkt met de Poolse studies in het buitenland (de hiervoor gebruikte naam is: ‘Polonistyka zagraniczna’), dan wordt overduidelijk, welke hoge vlucht deze Poolse neerlandistiek in de laatste decennia heeft genomen.

De eerste habilitatie binnen de neerlandistiek, waarbij Andrzej Borowski als recensent optrad, was die van Stefan Kiedroń in Wrocław over het boek *Andreas Gryphius und die Niederlande. Niederländische Einflüsse auf sein Leben und Schaffen* (Wrocław 1993). In 2001 heeft Borowski de monografie *Teatr i sacrum w średniowieczu. Religia, cywilizacja, estetyka* [Theater en het heilige in de Middeleeuwen. Religie, civilisatie, esthetica, Wrocław 2001] van de bij het Instytut Badań Literackich (Instituut voor Literair Onderzoek) van de Poolse Academie der Wetenschappen aangestelde Andrzej Dąbrówka gerecenseerd. In 2003 was Andrzej Borowski reviewer van de volgende neerlandicus: Jerzy Koch (toen aan de Universiteit Wrocław, vandaag aan de Adam Mickiewicz-Universiteit in Poznań

werkzaam) die habileerde met de monografie *Outsider onder de zijnen. Vormen van xenofanie in de Afrikaanse roman* (Wrocław 2002), onderscheiden met de prestigieuze Wetenschappelijke Prijs van het Ministerie voor Wetenschap. En enkele jaren later habileerden een tweetal literatuurhistorici, bij wie prof. Borowski eerder als promotor had gefungeerd: eerst Marcin Polkowski (KUL Lublin) met zijn boek *A Struggle for Survival. The Continuity of Catholic Religious Literature in Holland: The Example of Delft (1450-1650)* (Lublin 2012), en later Piotr Oczko met zijn studie *Miotła i krzyż. Kultura sprzątania w dawnej Holandii, albo historia pewnej obsesji* [Bezem en Kruis. Schoonmaakcultuur in het oude Nederland, of geschiedenis van een obsessie, Kraków 2013].

Bij zijn neerlandistieke activiteiten beperkt Andrzej Borowski zich trouwens niet alleen tot literatuur. Zijn interessegebied is veel breder en beslaat bijv. ook geschiedenis en kunst van de vroegmoderne Nederlanden. Zo was hij recensent van het proefschrift van de historicus Rafał Szmytka over "Vormingsproces van de politieke ideeën in de Nederlanden van de tweede helft van de 16^e eeuw" (2010; in 2014 in boekvorm verschenen onder de titel "*Lecz jako tyran zostanie opuszczony.*" *Niderlandzka myśl polityczna w drugiej połowie XVI wieku* ["Maer als een tyran verlaten werden." De Nederlandse politieke ideeën in de tweede helft van de 16^e eeuw," Kraków 2014]. En hij fungeerde ook als recensent bij de dissertatie in 1994 van de Warschause kunsthistoricus Antoni Ziemia die later eveneens in boekvorm is verschenen: *Nowe Dzieci Izraela. Stary Testament w kulturze holenderskiej XVII wieku* [Nieuwe Kinderen Israels. Het Oude Testament in de Hollandse cultuur van de 17^e eeuw, Warszawa 2000] – en ook de habilitatie van Ziemia, *Iluzja a realizm. Gra z widzem w sztuce holenderskiej 1580-1660* [Illusie en realisme. Het spel met de toeschouwer in de Hollandse kunst 1580-1660, Warszawa 2005], werd door prof. Borowski in zijn hoedanigheid van reviewer beoordeeld.

Zoals gezegd, was Andrzej Borowski tot op het hoogste academische niveau van de Poolse neerlandistiek actief: als beoordelaar bij de toekenning van de wetenschappelijke titel van professor (die traditiegetrouw door de Poolse president wordt toegekend) – enkele namen zijn hier reeds gevallen: in 2005 Jerzy Koch (het huidige hoofd van het Departement van Nederlandse en Zuid-Afrikaanse Studies aan de Adam Mickiewicz-Universiteit in Poznań) en in 2008 Stefan Kiedroń (het vroegere hoofd van de Leerstoel voor Nederlandse Filologie van de Universiteit Wrocław). Op die manier is dus de loopbaan van menig neerlandicus in Polen compleet: vanaf hun eerste wetenschappelijke stappen tot en met het professoraat werden zij door prof. Andrzej Borowski begeleid.

En deze begeleiding houdt geenszins op: Andrzej Borowski is een van de initiatiefnemers van de aan de Universiteit Warschau in het leven geroepen 'Nederlandse Commissie' binnen de (reeds aan het begin van deze tekst genoemde) Academie 'Artes Liberales'. Deze Academie (die begonnen is binnen de

activiteiten van het Instituut voor Interdisciplinair Onderzoek) is een unieke studiegelegenheid voor de beste studenten; deze Commissie, waar prof. Borowski voorzitter van is, biedt een geschikt forum voor neerlandistieke academische activiteiten.

Men kan dus opnieuw en zonder twijfel (als een zestiende-eeuwse *stokregel* in de refreinen van de Zuidnederlandse rederijkers) de frase herhalen: prof. Andrzej Borowski is de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*.

5. *Spiritus Filologorum*

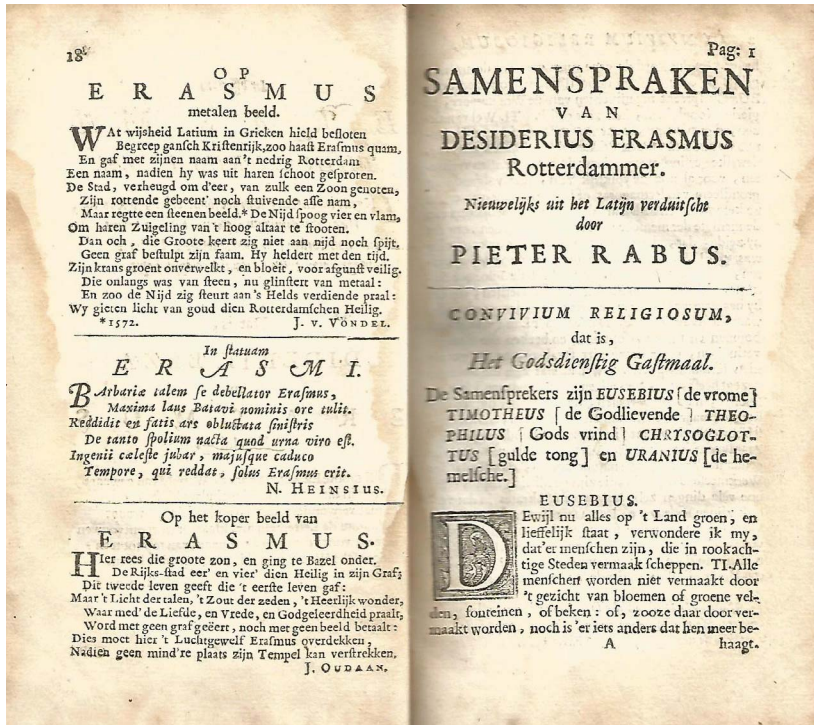
Andrzej Borowski is ook *Spiritus Filologorum* – in de brede betekenis van het woord ‘filologie.’ In een interview uit 2012 met het Educatief Portal – Perspektwy sprak hij over ‘de verplichtingen van de filoloog.’ Uitgaande van het polonistieke perspectief van een universitair docent beschreef hij de Poolse filologie als een studie die veel vergezichten opent. Voor de jonge mensen, zegt Borowski in dit interview, is hun docent “een geestelijk leider.” Alweer zien wij hier het ‘spirituele’ van een filoloog. Het is iemand die geïnteresseerd is in inzicht in het humane; hij kan niet passief zijn, niet naar de universiteit komen alsof die een machine is die hij binnen treedt om straks weer die als ‘doctorandus polonistiek’ te verlaten. Een dergelijk systeem is achterhaald... Gelukkig zijn er steeds meer jonge mensen die naar hun professoren komen met de vraag, in welke richting zij zich zouden moeten specialiseren en die daarbij denken aan hun eigen, individuele opleiding.

Iemand kan zeggen dat deze woorden over de verplichtingen van de filoloog misschien hoog gegrepen zijn – maar Andrzej Borowski is van mening dat de synthese van kunsten en de bekwaamheid tot het voeren van een dialoog tussen de humane wetenschappen en de natuurwetenschappen zowel een wezenskenmerk behoort te zijn van een leraar aan een school als van een universitair docent (Borowski 2012).

‘Filologie’ is een vrij ouderwets woord – maar het is een elegant, een zeer rijk woord. Edward W. Said (2003: XXIV) heeft dit in zijn *Orientalism* zo geformuleerd: “To young people of the current generation the very idea of philology suggests something impossibly antiquarian and musty, but philology in fact is the most basic and creative of the interpretive arts.”

“The most basic and creative of the interpretive arts” – Professor Andrzej Borowski is precies dezelfde mening toegedaan. En de filologen-neerlandici kunnen ook volgens deze woorden handelen...

Op die manier zijn wij terug bij de neerlandistiek en bij Andrzej Borowski als de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*. Dat hij dat is, bewijst hij

Afb. 3. Desiderius Erasmus, *Samenspraken*, vert. Pieter Rabus, Rotterdam: Johannes Borstius, 1684, „Convivium Religiosum, dat is, Het Godsdienstig Gastmaal”, p. 1. Ex. in privé-collectie.

onophoudelijk. Een van de laatste voorbeelden is de door hem gehouden openbare lezing bij het door de *Rector Magnificus* van de Jagiellonische Universiteit georganiseerde Jubileum-Ontbijt van de Professoren op 25 juli 2014. Deze traditie dateert uit het begin van de 21e eeuw (ingesteld naar aanleiding van 600 jaar ‘hernieuwing’ van deze oudste universiteit in Polen).

Aan zijn lezing gaf Borowski de titel mee “Feestmalen van geleerden, of over de onverzadelijkheid.” Hij gebruikte aan het begin de term *Food Studies* – om zo tot de Nederlandse cultuur te komen en in concreto tot “Het ontbijtje” van de Haarlemse schilder Floris Claesz. van Dijk (1575-1651). Dit sobere Hollandse schilderij uit 1613 (ook bekend als “Stilleven met kaas en brood”) werd op de officiële uitnodiging voor het Jubileum-Ontbijt van de Professoren geplaatst (moeten we raden naar de *inspirator* hiervan?). Het was voor de Ontbijt-spreker aanleiding om in zijn speech de overgang te maken naar de ‘humanitas Erasmiana’ waarbij ook het woord ‘umiarkowanie’: *modestia* viel. Erasmus, de ‘Laaglandse humanist’, zoals Borowski hem noemt, is hier vooral van belang als auteur van

de *Colloquia Familiaria* uit 1518. Want: deze *Colloquia* beginnen met het “Convivium Religiosum,” in het Pools (in de vertaling van Julius Domański) “Zbożna biesiada,” in het Nederlands (in de vertaling van Pieter Rabus) “Het Godsdienstig Gastmaal.”

In zijn Professoren-rede voor *niet*-neerlandici stelt prof. Borowski die als literatuurhistoricus de Poolse en de Europese literaturen bestudeert en met elkaar vergelijkt – auteurs en fenomenen uit de Nederlandse literatuur, de Nederlandse cultuur en de Nederlandse ideeënwereld voor. En na al het neerlandistieke dat hier over de persoon van de jubilaris is gezegd, zal de volgende uitspraak niemand meer verwonderen: ja, professor Andrzej Borowski is zonder twijfel de *Spiritus Litterarum Neerlandicorum Polonorum*. En daarvoor wil de Poolse neerlandistiek hem danken.

Bibliografie

- Borowski, Andrzej. 1970. “W sprawie powiązań literackich polsko-niderlandzkich w XVI-XVII w. O tragedii ‘Divus Stanislaus’ Mikołaja Vernulaeusa i jej związku z ‘Historią’ Marcina Kromera.” *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace historycznoliterackie* 17: 83-100.
- _____. 1972. “Sarmackie epitafium Justusa Lipsjusza.” *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace historycznoliterackie* 24: 241-253.
- _____. 1975. “Bohater wypędzony. Z motywów baroku polsko-holenderskiego.” *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace historycznoliterackie* 33: 19-132.
- _____. 1977. “Polska a Niderlandy. Związki i analogie kulturalne i literackie w dobie humanizmu, renesansu oraz baroku.” *Literatura staropolska w kontekście europejskim*. Eds Teresa Michałowska, Jan Ślaski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 233--252.
- _____. 1982. “Les relations culturelles et littéraires entre la Pologne et les Pays-Bas Meridionaux a l’époque de la Renaissance.” *Slavica Gandensia* 2: 7-19.
- _____. 1984. “Holendersko-polskie związki literackie.” *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 359-360.
- _____. 1985. “Jan Kochanowski en de Gouden Eeuw van Vlaanderen.” *Handelingen van het Internationaal Colloquium ‘Nederlands-Poolse Kulturele Ontmoetingen. Vlaams-Poolse Tijdingen* 6/3-4: 97-103.
- _____. 1987. *Pojęcie i problem „Renesansu północnego.” Przyczynek do geografii historycznoliterackiej humanizmu renesansowego północnego*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- _____. 1988. “De ‘gouden eeuw’ en de Pools-Belgische betrekkingen.” *België-Polen. Balans en perspectieven van onderzoek*. Ed. Jerzy Rebeta. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. 29-46.
- _____. 1989. “O trwodze, rozpacz i nadziei w *Trenach* Jana Kochanowskiego.” *Jan Kochanowski: interpretacje*. Ed. Jan Błński. Kraków: Wydawnictwo Literackie. 166-176.
- _____. 1995a. “Co nam dzisiaj po baroku”. *Znak* 482 (7): 4-9.
- _____. 1995b. “Związki kulturalno-literackie między Polską a Niderlandami w XVI-XVII w.

- a formowanie się nowożytnej europejskiej kultury literackiej." *Niderlandyzm w sztuce polskiej*. Ed. Teresa Hrankowska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 25-36.
- _____. 1995c. "Literarische und kulturelle Kontakte zwischen den Niederlanden und Polen in der Zeit der Renaissance (16.-17. Jahrhundert)." *Der Niederländische Sprachraum und Mitteleuropa*, Eds. Leopold R. G. Declodet, Herbert van Uffelen. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag. 74-81.
- _____, ed. 1998. *Początek i progres wojny moskiewskiej*. Kraków: Universitas.
- _____. 1999a. *Powrót Europy*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- _____. 1999b. "Justus Lipsius and the Classical Tradition in Poland." *Iustus Lipsius – Europae Lumen et Columen*. Eds Gilbert Tournoy, Jeannine De Landtsheer, Jan Papy. Leuven: Leuven University Press. 1-16.
- _____, ed. 2001. *Słownik Sarmatyzmu. Idee, pojęcia, symbole*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- _____. 2002 [1992]. *Renesans*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- _____. 2003a. "Polska i Niderlandy w Europie – pierwsze stulecia współobecności w Europie i początki wzajemnych powiązań kulturalno-literackich." *www.literaturaniderlandzka.pl*. Eds Alicja Mitka, Małgorzata Orzeł. Wrocław: Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum. 8-14.
- _____. 2003b. „Cor Europae – Brussels or Warsaw?" *For East is East. Liber amicorum Wojciech Skalmowski*. Eds Tatjana Soldatjenkova, Emmanuel Waegemans. Leuven-Paris-Dudley MA.: Peeters. 161-163.
- _____. 2007. *Iter Polono-Belgo-Ollandicum. Cultural and Literary Relationships between the Commonwealth of Poland and the Netherlands in the 16th and the 17th Centuries*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- _____, ed. 2009. *Humanizm. Historie pojęcia*. Warszawa: Neriton.
- _____. 2012. "Zawód polonista." Portal Edukacyjny Perspektywy. 15 Jan. 2015. <http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=356&Itemid=0>.
- _____. 2014. "Biesiady uczonych, czyli o nienasyceniu." Jubileuszowe Śniadanie Profesorskie, Collegium Nowodworskiego. 10 Jan. 2015. <<https://www.youtube.com/watch?v=V3-zcPT6jvA>>.
- _____ et al. 1978. *Historia literatury polskiej w zarysie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Curtius, Ernst Robert. 1997. *Literatura europejska i łacińskie Średniowiecze*. Vert. Andrzej Borowski. Kraków: Universitas.
- Dąbrowka, Andrzej. 2001. *Teatr i sacrum w średniowieczu: Religia, cywilizacja, estetyka*. Wrocław: Funna.
- Kiedroń, Stefan. 1993. *Andreas Gryphius und die Niederlande. Niederländische Einflüsse auf sein Leben und Schaffen*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Koch, Jerzy. 2002. *Outsider onder de zijnen. Vormen van xenofanie in de Afrikaanse roman*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Oczko, Piotr. 2013. *Miotła i krzyż. Kultura sprzątanania w dawnej Holandii, albo historia pewnej obsesji*. Kraków: Collegium Columbinum.
- Polkowski, Marcin. 2012. *A Struggle for Survival. The Continuity of Catholic Religious Literature in Holland: The Example of Delft (1450-1650)*. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

-
- Said, Edward Wade. 2003. *Orientalism*. London: Penguin Books.
- Szmytka, Rafał. 2014. *Lecz jako tyran zostanie opuszczony. Niderlandzka myśl polityczna w drugiej połowie XVI wieku*. Kraków: Historia Jagellonica.
- Vries, Simmon Philip de. 1999. *Obrzędy i symbole Żydów*. Vert. Andrzej Borowski. Kraków: WAM.
- Ziomba, Antoni. 2000. *Nowe Dzieci Izraela. Stary Testament w kulturze holenderskiej XVII wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Neriton.
- _____. 2005. *Iluzja a realizm. Gra z widzem w sztuce holenderskiej 1580-1660*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.